

Valikud, mis tehakse praegu, määravad Eesti tulevased aastakümned

Majanduse arengu võti on loova, terve ja arenguvõimelise inimese käes. Kätte on jõudnud aeg rääkida solidaarsusest ja väärtuste hindamisest, võimalustest ja valikutest Eesti inimvara elukvaliteedi tõstmiseks nii, et senised sõnad jõuaksid jätkusuutlike, inimeste elukvaliteeti parandavate ning majanduse tõusule suunatud sammudeni. Meil tuleb kasutada kriisi kui võimalust oma konkurentsivõime parandamiseks. Eesti vajab teadmistepõhist lähenemist. Täna peame vaatama tulevikku, defineerima eesmärgi ja selle poole pürgima.

Eesti on tükike Euroopast ja veel väiksem tükike kogu maailmast. Ilmselgelt mõjutavad välised tegurid meie majandust enam, kui Eesti majandus suudaks mõjutada ülejäänud maailma. Edaspidi Eesti areng ja kasv jätkub, aga see saab toimuma mõistlikumas tempos, kus efektiivsus ja tootlikkus kasvavad käsikäes. Selleks, et taastada ühiskonnas usaldust, ei tohi otsuste tegemisel unustada inimesi, kellega enne nõu pidada ning kellele tehtavate muudatuste ja arengute tausta kohta selgitusi jagada.

Iga kriis on unikaalne, aga alati tasub meelde tuletada varasemaid kogemusi. Eesti Koostöö Kogu 15. oktoobri korraldatud ümarlaval „Kriisiaja otsuste pikaajaline mõju” nentis Euroopa Komisjoni majandusanalüütik Natalie Lubenets, et kriisijärgne potentsiaalne kasv keskpikal perioodil võib olla nõrgem seoses aeglasema kapitali kasvu, tööjõu alakasutamise ning kogutootlikkuse loiu arenguga. Ressursside efektiivne ümberpaigutamine on võimalik ainult pankade toel (iseäranis oluline on krediidi kättesaadavus väikestele ja uutele ettevõtetele).

Investeeringute stagneerumise tagajärjeks on innovatsiooni nappus, mis viib tu-

levikus potentsiaalse toodangu kasvu aeglustumisele. Varasemad finantskriisid on näidanud, et neil võib olla ajutine (Soome, Rootsi) või pikaajaline (Jaapan) negatiivne mõju potentsiaalsele kasvule, viimane on peamiselt seotud madalate investeeringute ja töötuse järsu kasvuga. Soomes ja Rootsis taastus majandus tänu poliitikale, mis oli suunatud restruktureerimisele ja innovatsiooni toetamisele.

Eesti nõrkuseks on eelmiste aastate kasvu sõltuvus tarbimisest, mis omakorda tugines odavale laenu rahale. Samal ajal ei toimunud Soome tüüpi radikaalset majanduse ümberstruktureerimist. Eesti tugevuseks on paindlik tööturg ja avatud majandus, mis annab lootust, et kasvu taastumisel tööturu näitajad paranevad ja välisinvesteeringud suurenevad. Eesti suurimaks riskiks on sõltuvus välismajandusest, mis võib üle minna madalamale potentsiaalsele kasvule, tagajärjeks väiksem välisnõudlus, vähem investeeringuid jne. Eesti võimaluseks on jätkusuutlik kasvumudel, mille aluseks on meie tugevused (paindlikkus), mootoriks aga kogutootlikkuse kasv.

Pikaajalise potentsiaalse kasvu tarbeks tuleb Eesti-siseselt keskenduda tööturule ja stimuleerida innovatsiooni. Säilitada

Eesti nõrkuseks on eelmiste aastate kasvu sõltuvus tarbimisest, mis omakorda tugines odavale laenu rahale.

Eesti tugevuseks on paindlik tööturg ja avatud majandus, mis annab lootust, et kasvu taastumisel tööturu näitajad paranevad ja välisinvesteeringud suurenevad.

Edu teguriks saab olla laiapõhjaline kokkulepe ühiskonnas, mille alusel oleks võimalik järgnevaid samme teha.

arvavad, et oma riigi (Eesti) valitsus suudab majanduskriisiga efektiivselt toime tulla. Eesti inimesed usaldavad eelkõige G20 rühmitist (27%), Euroopa Liitu (26%), seejärel IMF-i (16%), siis USA-d (10%). Kõige lõpus tuleb Eesti valitsus (5%). Euroopa Liidus on suurim usk Euroopa Liidu (21%) ja G20 (20%) suhtes. Järgnev jaotus on samasugune kui Eesti puhul, ainult valitsuse usaldamine on Eestis kõige madalam (EL-is keskmiselt 12%). Samas on sallimatus väljastpoolt tuleva vastu suurenenas. Olgu selleks siis teisest rahvusest inimesed või kapital.

Meile on aga oluline usalduskriisist väljuda ja teha seda konkurentsivõimelisema ning tugevamana. Peaksime ka Eestis tähtsustama kriisi positiivset mõju, mis tähendab majanduse kiirest kasvust tekkinud probleemide (jooksevkonto defitsiit, palgade kiirem kasv võrreldes tootlikkusega, kinnisvarasektori ülekuumenemine, inflatsioon) vähenemist kriisiperioodil. Riiklikke ja Euroopa Liidu ressursse tuleb kasutada targalt ja efektiivselt, innovatsiooni, ekspordivõimekuse tõstmise ja töötajate ümberõppe toetamise eesmärgil. Riigis on palju teha ettevõtluse edendamiseks. Meil on vaid 28 ettevõtet tuhande elaniku kohta, samas kui Euroopas on see number 40. Eesti tulevikku on nähtud teadmispõhises majanduses, mis tähendab inimestel, ettevõtjatel ja nende ideedel põhinevat majanduse toimimist.

Praegu tehtavaid kiireid eelarve muudatusi tuleb käsitleda ajutistena. Kõik osapooled peavad mõistma, et makse ei võeta mitte tulu ärakorjamise eesmärgil, vaid selleks, et teha midagi paremaks. Edu teguriks saab olla laiapõhjaline kokkulepe ühiskonnas, mille alusel oleks võimalik järgnevaid samme teha. Püsiva uue strateegia aluseks peaks olema analüüs, mida praegune kulu- ja maksusüsteem tähendab kasvule ja töökohtade loomisele. Vaja oleks valitsusväliste organisatsioonide ja poliitikakujundajate vahelist kokkulepet, nii selles, missugust kasvu ja elukeskkonda me pikaajalises perspektiivis soovime, kui ka vajadustele vastava poliitika kujundamises.

Lelo Liive on Eesti Koostöö Kogu majanduse ja tööjõu valdkonna programmijuht. www.kogu.ee

praegune konservatiivne fiskaalpoliitika ning vabaturu põhimõtted töö- ja hüviste turul. Tööturul tuleb rakendada värskeid lahendusi, nagu aktiivne tööturupoliitika ja koolitused, parem integratsioon, avatus välismaile. Arendada tuleb teadmise kolmnurka: hariduspoliitika, innovatsiooni ergutamise, targad investeeringud.

ABB Balti riikide juht Bo Henriksson leiab, et kriisiaja otsustega on seotud suurem risk ja neil on suurem kaal, kuid ka suuremad võimalused võita. Kui Eestis on teadus- ja arendustöö osakaal SKP-st 0,91%, siis ta on sellega esimesel kohal Iisraeli (4,46%) ning talle järgnevate Rootsi (3,74%), Soome (3,46%) ja muude riikide järel alles 33. kohal. Praegu koolitame tudengeid erialade-

le, mida VEEL ei eksisteeri, samas jätkame endiselt koolitamist erialadel, mida peagi enam ei eksisteeri. Tulevikus kahaneb vajadus teenindus- ja müügitöötajate, juhtide ja ka lihttöölise järel. Kui tööjõuturu nõudlus ei suundu kvaliteedile, on oht, et tulevaseks perioodiks pannakse paika ebaõiged prioriteedid. Riigi roll ekspordi ja eksportivate ettevõtete toetamises, hariduse ja koolituse suunamises ning pidev arendustegevus on mõeldavapääsmatud.

ARENGUKS ON VAJA USALDUST JA KOOSTÖÖD KÕIGI OSAPOLTE VAHEL

Andrus Saare uurimuse tulemused ütlevad, et teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes leidub Eestis kõige vähem neid inimesi, kes